

**The Abraham & Millie Arbesfeld
Kollel & Midreshet Yom Rishon**
Sunday Morning Learning Programs for Men & Women

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG
WWW.MIDRESHETYOMRISHON.ORG

**and the Azrieli Foundation and
Azrieli Graduate School of Jewish
Education**

*The Message of
Mishloach Manot*

In memory of Rabbi Pinchas Hirschprung

Rabbi Daniel Feldman
February 11, 2018 • כ"ו שבט תשע"ח

1) שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצה

סעיף ד * חייב (יח) לשלוח לחבירו (יט) יא שתי מנות [ז] ג) בשר * או של (כ) <ד> מיני אוכלים, שנאמר ומשלוח מנות איש לרעהו (אסתר ט, יט ו - כב) יב שתי מנות לאיש אחד. וכל המרבה לשלוח לרעים משובח; ואם אין לו, <ה> מחליף עם חבירו, (כא) זה שולח לזה סעודתו, וזה שולח לזה סעודתו, כדי לקיים ומשלוח מנות איש לרעהו (אסתר ט, יט ו - כב). הגה ויש (כב) יג לשלוח מנות ביום ולא בלילה (מדברי הרא"ש פ"ק דמגילה); ואם שולח מנות לרעהו והוא אינו רוצה לקבלם, (כג) או מוחל לו, (כד) יצא. (כה) יד [ט] ואשה חייבת במתנות לאביונים ומשלוח מנות, כאיש; ואשה תשלח לאשה, ואיש לאיש; אבל לא בהפך, שלא יבא איש לשלוח לאלמנה ויבואו לידי (כו) טו ספק קידושין, אבל במתנות לאביונים (כז) אין לחוש

2) פרי חדש אורח חיים סימן תרצה

סעיף ד חייב לשלוח לחבירו שתי מנות [בשר או של מיני אוכלים] כו'. משמע שצריך דבר מוכן, דהיינו בשר ותרגולים שחוטין, שכן משמעות "מנות" לשון הכנה, אבל אם שלח לחבירו תרגולים חיים יראה שלא קיים המצוה, וכדמשמע בסוף פרק קמא דביצה [יד, ב] דתנן בית שמאי אומרים אין משלחין ביום טוב אלא מנות, ובית הלל אומרים כו', עיי"ש עיר ספק מוקפת חומה, אעפ"י שקוראים בשני הימים מחמת ספק, מכל מקום כיון שאין מברכין על קריאתה אלא ביי"ד משום שהוא קריאה לרוב העולם, הוא הדין לענין סעודה שאינם עושים אלא ביי"ד דומיא דרוב העולם, וסגי בהכי נתן שתי מתנות ושתי מנות לשני אביונים לא יצא, אבל לשלשה אביונים יצא עני המתפרנס מן הצדקה, מסתברא דגם הוא מחייב במצות משלוח מנות, וכדמוכח מההיא דפרק קמא [מגילה ז, ב] דמחלפי סעודתייהו להדדי, וכן כתב בספר ב"ח ז"ל [סימן תרצד עמוד תרע ד"ה חייב] כתוב בתרומת הדשן סימן (ק"י) [קיא], דשתייה בכלל אכילה ויוצא בו ממצות מנות, וכן מוכח מהא דאמרינן פרק קמא [מגילה ז, א] רבי יהודה נשיאה שדר ליה לרבי אושעיא אטמא דעיגלא תלתא וגרבא דחמרא, שלח ליה, קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות איש לרעהו. והיינו דשלח ליה למימר קיימת בנו רבינו, כלומר דאע"ג דקרא כתיב [אסתר ט, ב] ומשלוח "מנות", דמשמע דמידי דאכילה אבל דשתייה לא, אפילו הכי קיימת רבינו דשתייה בכלל אכילה היא ומה שכתב ואם אין לו מחליף [עם חבירו זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו] כו'. בפרק קמא [מגילה ז, ב], אביי בר אבין ורב חנינא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי. וכתב רש"י ז"ל מחלפי סעודתייהו, זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו ובשנה סועד חבירו עמו, ע"כ. והקשה בב"י ז"ל [עמוד תרעד ד"ה ואם] דאם כן לא היו מקיימים ומשלוח מנות איש לרעהו. ולי נראה שכונת רש"י ז"ל לאשמועינן, שאותו ששולח הסעודה היה מיפטר ממשלוח מנות אף על פי שהיה הולך ואוכל שם עם חבירו, אבל חבירו ודאי דלא מיפטר בהכי. ואף על פי שהדין דין אמת, מכל מקום הפירוש המחזור בזה, הוא מה שכתב הר"ן ז"ל [ג, ב ד"ה גמ' מתני'] שלא היה לאחד מהם כדי שיוכל לשלוח לחבירו ולהשאיר לעצמו, ולפיכך שולחים כל אחד סעודתם זה לזה כדי לאכול סעודת פורים ולקיים מצות ומשלוח מנות, וכן מוכח מהא דאמרינן בואלו מגלחין [מועד קטן כז, ב] גבי הבראה, רבה ורב יוסף מחלפי סעודתייהו ומה שכתב בהגה [ואם שולח מנות לרעהו וכו'] או מחל לו יצא. תימא, דזה מנין לו ומה שכתב בהגה ואשה חייבת במתנות לאביונים כו'. אין דין זה מחזור, ד"איש" כתיב [אסתר ט, כב] ולא אשה, ומנין לו זה, וכתב הריק"ש [ערך לחם] ששום פוסק לא כתב כן [ליקוט] הגה אבל לא בהיפך שלא יבוא איש לשלוח לאלמנה ויבואו לידי ספק קדושין. כתב המגן אברהם [ס"ק טז] שיאמרו שזהו סבלונות וחוששין לקדושין. ואפשר עוד דשילוח מנות שהוא דרך חיבה חיישינן שמא יאמר דרך אהבה וחיבה ותאמר היא שקבלם לשם קדושין והווי ספק קדושין, וכדאיתא באבן העזר סימן כ"ז סעיף ג' [בהגה], מה שאין כן במתנות לאביונים, ודוק [ע"כ מליקוטי פר"ח]

3) קרבן נתנאל מסכת מגילה פרק א

[ט] שתי מנות לאיש אחד. ואם שלח לרעהו והוא אינו רוצה לקבל או מוחל לו יצא. כ"כ רמ"א בהג"ה ס"ס תרצה. וכתב עליו פ"ח תימה דזה מנין לו. ובד"מ לקח דין זה ממהר"י ברי"ן. והביא ראיה לדבריו ממס' נדרים דף ס"ג. האומר לחבירו קונם אם אין אתה בא ונוטל לבנך כור א' של חטין ושתי חביות של יין הרי זה

יכול להפר נדרו שלא ע"פ חכם ויאמר לו כלום אמרת אלא מפני כבודי זהו כבודי וכתב הרשב"א הטעם דבקיום המעשה שייך למימר הריני כאילו התקבלתי שאפי' היה מקבל ממנו היה יכול להחזיר לו. א"כ מעכשיו יכול לומר לו הריני כאלו נתקבלתי והחזרתיו דאפוכי מטרותא ל"ל. וה"ט שייך גבי משלוח מנות נמי. ועי' שו"ת בית יעקב סי' קס"ד. תו פסק רמ"א שם דאשה חייבת במתנות לאביונים ומשלוח מנות כאיש. והשיגו הפ"ח אין דין זה מחוור דאיש כתיב ולא אשה. ומניין לו זה וכתב הריק"ש ששום פוסק לא כתב כן. גם בזה יש לתלות באילן גדול מהר"י ברי"ן מטעם שחייבות בקריאת מגילה שאף הן היו באותו נס והא דכתב איש רצונו איש לרעהו ולא אשה לאיש. אבל נראה בזמן שיש לה בעל בעלה הכל עושה בשבילה כמו דאמרין בשמחת הרגל בעלה משמחה. אבל אלמנה ודאי מחויבת וכ"כ מ"א

4) הר"ן מסכת נדרים דף כד עמוד א

משום דא"ל לאו כלבא אנא וכו' - והכא הוא דשייך למימר הכי מפני שהמזמן אוסר על עצמו נכסי המזומן ומש"ה איכא למימר דדוקא קאמר שאינו רוצה ליהנות ממנו אלא א"כ יקבל הוא ממנו ג"כ הנאה זו דכור א' של חטים וכו' דלאו כלבא הוא אבל במתני' היכי שייך למימר הכי והא המזמן אינו אוסר עליו נכסי המזומן דאדרבה נכסיו הוא אוסר למזומן אם לא יקבל ממנו גם עכשיו הנאה זו ואחרים אומרים דמשום דהכא בעי למיתן ליה מתנה מרובה משמע דעבד ליה אידיך נייח נפשיה דאי לא לא הוה יהיב ליה הך מתנה הלכך שייך למימר לאו כלבא אנא אבל במתני' לא מוכח הכי דעביד איניש להאכיל את חבריו אצלו אף על גב דחבריה לא יהיב ליה מעיקרא מידי

5) תרומת הדשן סימן קיא

שאלה: בני אדם השולחים לחביריהם בפורים חלוקים וסדינים וכה"ג, יוצאים ידי משלוח מנות או לאו? תשובה: יראה דאין יוצאים בהן דנראה טעם דמשלוח מנות הוא כדי שיהא לכל אחד די וספק לקיים הסעודה כדינא. כמשמע /כדמשמע/ בגמ' פ"ק /מגילה ז ע"ב/ דאביי בר אבין ורב חנינא בר אבין הוו מחלפים סעודתייהו בהדדי, ונפקי בהכי משלוח מנות. אלמא דטעמא משום סעודה היא. ותו נראה דלא אשכחן בשום מקום דמיקרי מנות אלא מידי דמיכלי או דמשתי. וכן דקדק הרמב"ם בלשונו שכתב וחייב לשלוח שתי מנות של בשר או שתי מיני תבשיל או שתי מיני דאוכלים, ונראה דשתייה בכלל אכילה. ובמתנות לאביונים כתב מעות או מיני מאכלים. אלמא דגבי משלוח מנות סבר דדוקא מידי דמיכלי

6) מגן אברהם סימן תרצה

יב (פמ"ג) (מחה"ש) ב' מנות כו'. ונ"ל דבעניינים הקפידו ליתן לשני עניים דמצו' לחלק משא"כ בעשיר דדי כשנותן לא': ונ"ל דמי שאוכל על שלחן חבריו ולא הכין לו כלום פטור מלשלוח מנות וכ"מ קצת ברש"י גבי מחלפי סעודתייהו להדדי ומ"מ צ"ע (עמ"ש סי' תרפ"א סס"ו) וטוב להחמיר יד (פמ"ג) ואשה חייבת. לא ראיתי נזהרין בזה ואפשר דדוקא באלמנה אבל אשה שיש לה בעל בעל' משלח בשבילה לכמה בני אדם ומ"מ יש להחמיר

7) תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ז עמוד ב

אביי בר אבין ורבי חנינא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי

8) רש"י מסכת מגילה דף ז עמוד ב

מחלפי סעודתייהו - זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו, ובשניה סועד חברו עמו

9) הר"ן על הרי"ף מסכת מגילה דף ג עמוד ב

הוה מחלפי סעודתייהו להדדי. לא היה לאחד מהם כדי שיוכל לשלוח לחבריו ולהשאיר לעצמו ולפיכך היו שולחין כל אחד סעודתם זה לזה כדי לאכול סעודת פורים ולקיים מצות משלוח מנות

10) רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ב

הלכה טו כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, ושותה יין עד ב שישתכר וירדם בשכרות. וכן חייב אדם לשלוח שתי מנות של בשר או שני מיני תבשיל או שני מיני אוכלין לחבירו שנאמר +אסתר ט'+ ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד, וכל המרבה לשלוח לרעים משובח, ואם אין לו ג מחליף עם חברו זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו כדי לקיים ומשלוח מנות איש לרעהו. הלכה טז וחייב לחלק לעניים ביום הפורים, אין פחות משני עניים נותן לכל אחד מתנה אחת או מעות או מיני תבשיל או מיני אוכלין שנאמר ומתנות לאביונים שתי מתנות לשני עניים, ד ואין מדקדקין במעות פורים אלא כל הפושט ידו ליטול נותנין לו, ואין משנין מעות פורים לצדקה אחרת.

11) באר היטב סי' תרצ"ה:ז

הסלה והס"ג יסלג ערכים להוליך עמנו מפלוגתא ונס סלג ישחבר ולא ינרך נרכת המזון מ"ח : (י) בפר. מנוסל הרחוי לחכילה מהרי"ל וה"ה משקט ט"ה. הכולח מעות כסות וכלים כסכיל מנת חס יטול למכרס מיד נקטת לטוך סעודה מהי הלק"ט ס"ב סי' קס"ג, ומדברי בעל ת"ה סי' קי"ח משמע קלח דלח יחל עיין סס ע"י אהרן. נכספקטי מי סלסל לסכירו כסכיל מנות מריגולח מריפה והוא לא ירע ואלכלן ואס"כ ביום פורים עמנו מדע לו ססיפה מריפה א"כ יחל ידי אונה י"ג"ה חס לא ע"י כספ' מולל מאס סי' ס"ח. עוד נכספקטי מי סלסל לסכירו סנמדיית הים סבי מנוס. הו טטי נ"מנו : לסכי לחכונים קודס פורים וכפורים עמנו בודאי מניעים לידו חס יונל י"ס או לא ע"י ינעל כיון דכסטה סלסל לא ה"י סייב כהס לא נפיק או דילמל כיון דכפריס עמנו סה"ל ספת הסוז הנישו לידו נפיק. ע"י יד אהרן סרעטו כ"ה : יונל י"ס ספיר כזה ע"ס מי סלסל לסכירו דג וני' סמליו או פת ומכיו סוסות ככילה יס להספק ח"י יונל י"ה כל מסכות מנות ערות ביעקב סי' נ"ב ע"ס ופ' כס"ג : (ס) ביום. וה"ה עממה לאביונים : (ט) וסטה. לא וליח"י מסרין כזה וסמסר דוקא כאלמנות חכג

12) תלמוד בבלי מסכת ביצה דף טז עמוד א

מכאן אמר רבן שמעון בן גמליאל הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו! - לא קשיא; הא במתנה דעבידא לאגלווי, הא במתנה דלא עבידא לאגלווי. - שבת נמי מתנה דעבידא לאגלווי? - מתן שכרה לא עבידא לאגלווי. אמר מר, מכאן אמר רבן שמעון בן גמליאל הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו

13) משנה ברורה סימן תרצב

(ב) וביום אינו חוזר ומברך וכו' - דהרי כבר בירך בלילה וטעם הדעה שניה דסוברת דאף ביום וכו' דעיקר[ד] מצות קריאתה ביום הוא. אם נשתתק הקורא באמצע המגילה[ה] דעת האחרונים דא"צ הקורא השני העומד תחתיו להתחיל בראש רק יתחיל ממקום שפסק הראשון [וכ"ש שא"צ לברך מחדש דיצאו כל הקהל בברכת הראשון] דהוא טרחא דצבורא ועיין בשע"ת

14) חידושי הריטב"א מסכת מגילה דף ז עמוד א

אמר שמואל דידי עדיפא מכולהו קיימו וקבלו היהודים קיימו למעלה מה שקבלו למטה. ומנא ידעינן אלמלא שנאמר ברוח הקודש, ובמסכת שבת (פ"ח א') דרשי לה (מ)[ל]דרשא אחרינא, תרתי ש"מ

15) שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצו

סעיף ו יש מי שאומר (יז) יא ד) שהאבל (יח) חייב לשלוח מנות. הגה (יט) אבל אין שולחין לאבל (כ) כל י"ב חדש (מהרי"ל), (כא) <ג> וכמו שיתבאר יב ב"ד סי' שפ"ה, עיין שם. ואם אין בעיר אלא האבל עם אחר, (חייב לשלוח לאבל כדי לקיים לשלוח מנות, (כב) אא"כ מחל האבל על מנתו (מהריב"ש

16 פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב סימן תרצד

(א) חייב. עיין ט"ז. ועיין אליה רבה [ס"ק] א', והוסיף דבמשלוח מנות נמי חייב, ופשוט הוא, וכן משמע בגמרא [מגילה ז, ב] קצת. ומתנות לאביונים סלקא דעתך אמינא בכלל צדקה הוא ומפטר, קא משמע לן. ועיין פרי חדש בסימן תרצ"ה [אות ד] כתב דחייב במשלוח מנות, וכאן [אות א] כתב דפטור ממתנות לאביונים, וצ"ע, דהכל היו בכלל הנס כאשר, עיין סימן תרצ"ה סעיף ד'. ורשאי ליתן מאכל או מעות, ולא מצאתיו כעת כמה יהיה שיעור מתנות. יראה לי דלכתחלה צריך ליתן מתנה לאביון דבר הראוי להנות ממנה בפורים, מאכל או מעות שיכול להוציא בפורים. ועיין טור דפסק דאין העני רשאי לשנות המעות, כרבי מאיר בברייתא דאומנין [בבא מציעא] ע"ח [ע"ב] דמגבית פורים לפורים. ועד כאן לא פליגי הפוסקים, ופסק המחבר כמותם בסעיף ב', אלא דעני יכול לשנות, אבל בעל הבית צריך ליתן שיכול להנות ממנה בפורים. אף ש"ל להיפך, דעד כאן פסק הטור במגבית פורים לפורים דאדעתא דהכי נתנו דליכלו בפורים (עיין פרי חדש כאן אות ב לרבי מאיר הטעם דמשנה מדעת בעל הבית הוה גזלן, ואף דאנן לא קיימא לן הכי, בפורים וודאי אדעתיה דהכי יהבו), מה שאין כן כשבעל הבית נותן לו כתונת ובגדים י"ל דשרי לכולי עלמא. מכל מקום נראה לכאורה דלכתחלה יש ליתן דבר שיכול להנות ממנו בפורים, וצ"ע. עיין יו"ד [סימן] רמ"ח סעיף א' ובש"ך [ס"ק] א' וסימן רנ"ג בש"ך אות י"א ובסימן רנ"א סעיף (י"א) [יב], הוא הדין כאן עני המתפרנס מצדקה יתן שתי מתנות לשני אביונים ויחזרו הם ויתנו לו. נסתפקתי, מתנה לאביון אם מהני על מנת להחזיר. ומשלוח מנות לא מהני, כי מנות מאכל ומשקה שישמחו בפורים, עיין סימן תרצ"ה [סעיף ד], מנות לשון הכנה, מן הוא [שמות טז, טו], ואי"ה שם יבואר, וצ"ע. וג' מחצית השקל אם מחלקין לאביונים יוצאין ידי מתנות לאביונים, עיין מ"א [ס"ק] ג' ויבואר שם אי"ה. ומה שכתב רמ"א בסעיף א', שלשה חצאים גדולים ששם מחצית עליהם, עיין דרכי משה [אות א] כתב חצי גדול הוא ט' פשיטין קטנים "ועצמו" הרי עשר, כמו עשרה גרה מחצית השקל. "ועצמו" כלומר עם הכולל, חצי גדול עצמו, וצ"ע, כי נשתנו המטבעות לידע השיעור (ב) אף. עיין ט"ז. ועיין ב"י אף בעיר חדשה כל שיש שלום נותנין, יע"ש

17 רמב"ם הלכות ברכות פרק יא

הלכה ב יש מצות עשה שאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה כגון תפילין וסוכה ולולב ושופר ואלו הן הנקראין חובה, לפי שאדם חייב על כל פנים לעשות, ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות כגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית החייב מזוזה כדי שיעשה מזוזה אלא אם רצה לשכון כל ימיו באהל או בספינה ישב, וכן אינו חייב לבנות בית כדי לעשות מעקה, וכל מצות עשה שבין אדם למקום בין מצוה שאינה חובה בין מצוה שהיא חובה מברך עליה קודם לעשייתה

18 מגן אברהם סימן שכג

יג (פמ"ג) ימלאנו מים. ונ"ל דלא יברך דאז אינו מוכח שעושה לשם טבילה וכ"כ בתשב"ץ קלף

19 תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יב עמוד א

שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה? אמר להם אמרו אתם! - אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע. - אם כן שבשושן יהרגו, שבכל העולם כולו אל יהרגו! - אמרו לו אמור אתה! - אמר להם מפני שהשתחוו לצלם. - אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר? - אמר להם הם לא עשו אלא לפנים - אף הקדוש ברוך הוא לא עשה עמהן אלא לפנים, והיינו דכתיב טכי לא ענה מלבו